

- provision of human rights and freedoms in the course of administrative, criminal procedural and operational-search activities;

- legality as a kind of principles of operative-search activity.

That is, taking into account the fundamental changes in the criminal procedural and investigative legislation, as well as the emergence of such entities as units of the national police, the author states that the issue of guarantees of legality during the conduct of operational search activities by the units of the criminal police in the realities of the present is not yet sufficiently investigated. , In particular, the issues left unclear were:

- international experience in ensuring legality in the implementation of ODA;

- modern ways to improve the legal regulation of guarantees of legality during the conduct of operational-search activities by units of the criminal police;

- organization of compliance with the guarantees of legality during the conduct of operational and investigative activities by units of the criminal police.

As the conclusion of the study, it is stated that there is a need for research and rethinking of the developed theoretical empirical material, as well as the development of new ways of improving the guarantees of legality during the conduct of operational search activities by units of the criminal police, at the monographic level.

Key words: *legality, operative-search activity, criminal police unit.*

УДК 343.98.06 (477)

С. В. Пеньков

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

У статті зроблено спробу дослідити стан правового регулювання використання засобів оперативно-розшукової діяльності під час протидії злочинності. Проаналізовано правові акти, що регулюють використання засобів оперативно-розшукової діяльності під час протидії злочинності та виокремлено основні положення таких актів, що безпосередньо присвячені досліджуваному питанню. Надано власне визначення «правового регулювання використання засобів оперативно-розшукової діяльності під час протидії злочинності».

Ключові слова: *правове регулювання, засоби оперативно-розшукової діяльності, протидія, злочинність.*

Постановка проблеми. Аналіз емпіричних даних та офіційної статистики правоохоронних органів щодо кількості вчинених тяжких та особливо тяжких злочинів свідчить про наявність позитивної до зростання динаміки. Указане обумовлює потребу вдосконалення правоохоронцями своїх навиків, оперативної майстерності в процесі використання засобів оперативно-розшукової діяльності. Аналіз юридичної літератури свідчить, що після останніх змін у кримінальному процесуальному та оперативно-розшуковому законодавстві (особливо після прийняття Закону України «Про Національну поліцію» [1]), науковцями та практиками питання правового регулювання використання засобів оперативно-розшукової діяльності ще не було предметом комплексного дослідження. Ураховуючи вказане, вважаємо за доцільне розглянути окреслене питання на рівні цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що різні аспекти використання оперативно-розшукових засобів при протидії злочинності © Пеньков С. В., 2017

досліджували такі учені, як В.Є. Боднар, І.П.Бондаренко, М.Г. Варич, Л.Ф. Гула, О.Ф. Долженков, В.М.Євдокимов, М.О. Живко, В.П.Захаров, А.А. Кисельов, М.Я. Маньковський, В.В. Матвійчук, А.В. Мовчан, А.С. Морозов, Д.Й.Никифорчук, Ю.Ю. Орлов, Л.П.Скалозуб, Л.Г. Титаренко, Н.Є. Филиппенко, В.В.Шендрік, О.І. Якимець та ін. Однак, безумовно, констатуючи значний науковий внесок вищезазначених учених, можна резюмувати, що останні законодавчі зміни потребують перегляду теоретичної положень щодо правового регулювання використання засобів оперативно-розшукової діяльності під час протидії злочинності.

Формування цілей. Метою статті є визначення особливості нормативно-правового регулювання використання засобів оперативно-розшукової діяльності під час протидії злочинності.

Виклад основного матеріалу. Узагалі, як зазначає Т.В. Вінакова, на сьогодні в юридичній літературі існує декілька протилежних підходів до вирішення питань, пов'язаних з нормативно-правовим регулюванням оперативно-розшукової діяльності [2, с. 56]. Тому, на нашу думку, доцільно передусім визначитися зі змістом дефініції «правове регулювання використання засобів оперативно-розшукової діяльності під час протидії злочинності».

Аналіз юридичної літератури свідчить, що серед фахівців у сфері оперативно-розшукової діяльності немає єдиного розуміння змісту дефініції «правове регулювання». Скажімо, аналізуючи це питання в розрізі застосування оперативно-профілактичних заходів, Н.Є. Філіппенко вважає, що це сукупність норм, викладених у законах і підзаконних нормативних актах, що створюють правові передумови для здійснення оперативно-розшукової профілактики, або безпосередньо регламентують правові, організаційні й тактичні основи такої діяльності [3, с. 9].

Є.О. Железов зазначає, що правова основа діяльності по розкриттю злочинів – це сукупність норм, що регламентують оперативно-розшукову та дідзнанську роботу співробітників карного розшуку, їх права та обов'язки, визначає гарантії законності в цій діяльності, а також соціальний і правовий захист співробітників та осіб, які заохочуються до виконання завдань щодо розкриття злочинів. Правову основу діяльності щодо розкриття злочинів складають Конституція України, Закони України, Укази президента України, Постанови Кабінету Міністрів України з питань боротьби із злочинністю, а також міжнародно-правові угоди, учасником яких є Україна [4, с. 86].

Я.О. Морозова, вивчаючи питання протидії підрозділами карного розшуку злочинам минулих років, визначає правове регулювання означених суб'єктів як окреслену діяльність, що базується на ієрхічності нормативно-правових актів, що становлять вітчизняне законодавство [5, с. 46].

Водночас цікавою є думка авторського колективу навчального посібника «Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ (особлива частина)» курс лекцій: у 2 частинах» (авторський колектив: В.О. Черков, О.М. Чистолінов, А.О. Михайличенко та ін.) про те, що правова основа цього виду державно-правової діяльності розглядається як сукупність законодавчих та інших нормативно-правових актів, у рамках яких вона

починається, розвивається та припиняється, й, відповідно, у рамках яких можуть і повинні діяти всі суб'єкти оперативно-розшукової діяльності та інші суб'єкти, які потрапляють або залучаються у сферу оперативно-розшукової діяльності [6, с. 37].

Однак для того, щоб сформулювати визначення дефініції «правове регулювання використання засобів оперативно-розшукової діяльності під час протидії злочинності» треба визначитися, що входить до засобів оперативно-розшукової діяльності. Загально визнано, що в теорії оперативно-розшукової діяльності під засобами оперативно-розшукової діяльності слід розуміти сукупність об'єктів, що застосовуються в оперативно-розшуковій практиці. До недавнього часу в загальному вигляді до засобів оперативно-розшукової діяльності було віднесено різноманітні засоби оперативної техніки, оперативно-розшукові обліки, а також службово-розшукові собаки. Однак після прийняття Закону України «Про Національну поліцію» указаний перелік зазнав певних змін, оскільки до нього додали службових коней [1]. Таким чином, сьогодні обґрунтовано можна мовити про можливість використання службових тварин, а не лише службових собак.

Отже, аналізуючи наведене, можна резюмувати, що правове регулювання використання засобів оперативно-розшукової діяльності під час протидії злочинності – сукупність нормативно-правових актів (законних та підзаконних), які безпосередньо або опосередковано регулюють процес використання оперативної техніки, оперативно-розшукових обліків та службових тварин.

Ураховуючи вказане, вважаємо доцільним розглянути, які ж нормативно-правові акти відносяться до правової основи використання засобів оперативно-розшукової діяльності при протидії злочинності. Узагалі, у теорії оперативно-розшукової діяльності існує декілька думок щодо рівня правових актів, регулюють те чи інше питання. Аналізуючи наукові дослідження у сфері оперативно-розшукової діяльності, можна резюмувати, що деякі автори вважають, що правове регулювання будь-якої правозастосовної діяльності, зокрема й оперативно-розшукової, засноване тільки на законодавчих актах держави. Відомчі нормативні акти не створюють правової основи регулювання оперативно-розшукової діяльності, оскільки вони містять не нові правові норми, а визначають механізм застосування чинних правових норм, затверджених вищими органами державної влади [7, с. 62]. Так, наприклад, В.Л. Регульський визначає, що джерелами правового регулювання оперативно-розшукової діяльності є тільки законодавчі акти, тому що процес правового регулювання пов'язаний зі збереженням принципу законності, і передбачає перш за все порушення на законодавчому рівні [8, с.18]. Майже аналогічні думки простежуються в працях О.М. Бандурка, І.П. Козаченко та ін. [7; 9]. Водночас інша частина українських науковців наполягає на необхідності віднесення до правової основи ОРД і підзаконних нормативних актів, оскільки їх взаємопов'язана сукупність і визначає правову основу ОРД. Наприклад, О.Ф. Долженков та

А.Ф. Думко виділяють три основні групи норм, що складають нормативно-правове регулювання залежно від їхньої юридичної чинності: закони й інші нормативні акти, прийняті законодавчими органами влади; підзаконні правові акти вищих виконавчо-розпорядничьких органів держави; відомчі підзаконні правові акти (накази, положення, настанови, інструкції) [10, с. 10]. Аналогічної думки також дотримуються й інші фахівці у сфері оперативно-розшукової діяльності, зокрема Т.А. Вінакова, О.Ю. Зувєв, М.В. Стащак, К.В. Шахова, В.В. Шендрик та ін.

Водночас згідно з положеннями ст. 3 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», правову основу оперативно-розшукової діяльності становлять Конституція України, указаний Закон, Кримінальний, Кримінальний процесуальний, Податковий та Митний кодекси України, закони України про прокуратуру, Національну поліцію, Службу безпеки, Державну прикордонну службу України, Державну пенітенціарну службу України, державну охорону органів державної влади України та посадових осіб, статус суддів, забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, державний захист працівників суду й правоохоронних органів, інші законодавчі акти та міжнародно-правові угоди й договори, учасником яких є Україна [11]. Тому ми також підтримуємо думку, що до правових актів, які регулюють процес використання засобів оперативно-розшукової діяльності при протидії злочинності відносяться такі:

1. Конституція України.

2. Нормативно-правові акти міжнародного співробітництва, що є частиною національного законодавства, зокрема:

- Загальна декларація прав людини, що регламентує основні права будь-якої людини на землі й на вимогах якої ґрунтується більшість законодавств світових держав, протоколів глав силових структур України про взаємодію з іншими державами в проведенні спільних заходів протидії злочинності;

- Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод (1950).

3. Закони України, зокрема й кодифіковані:

- Кримінальний кодекс України. Визначається відповідальність працівників оперативних підрозділів щодо неправомірного використання засобів оперативно-розшукової діяльності;

- Кримінальний процесуальний кодекс України. Положення якого закріплюють порядок та процесуальне значення засобів оперативно-розшукової діяльності при проведенні негласних слідчих розшукових дій під час досудового розслідування:

- Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», зокрема положеннями ст. 8 «Права оперативних підрозділів» визначено можливість використання вказаними суб'єктами засобів оперативно-розшукової діяльності при виявленні, попередженні, також оперативно-розшуковому забезпеченні досудового розслідування для протидії злочинності;

– Закон України «Про Національну поліцію». Так, наприклад статтею 42 указанного нормативно-правового акта визначається, що для виконання своїх повноважень поліцейські можуть використовувати спеціальні засоби, зокрема службових собак, а також спеціальну техніку. Водночас ст. 26 «Формування інформаційних ресурсів поліцією» визначає, що поліція наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, тобто є правовою основою створення оперативних обліків як різновиду засобів оперативно-розшукової діяльності [1].

– Закон України «Про захист персональних даних», зокрема визначає правовому основу використання та наповнення оперативних обліків.

4. Підзаконні нормативно-правові акти: міжвідомчі та відомчі інструкції, накази, розпорядження. Однак, урахувавши одну з головних відмінностей оперативно-розшукової діяльності від інших – таємність, до вказаної групи також входять і нормативно-правові акти закритого характеру. Узагалі, до вказаної групи можна віднести такі нормативно-правові акти, як:

– Настанову з організації діяльності кінологічних підрозділів органів внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України від 20.07.2012 № 640;

– Статут патрульно-постової служби міліції України, затверджений наказом МВС України від 28.07.1994 № 404 (чинний до 31.12.2016 відповідно до Прикінцевих положень Закону України «Про Національну поліцію»);

– Положення про патрульну службу МВС, затверджене наказом МВС України від 02.07.2015 № 796;

– Інструкцію про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджена спільним наказом Генеральна прокуратура України, МВС України, Служба безпеки України, Адміністрація Держжордонслужби, Мінфін України, Мін'юст України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5.

Безумовно, це неповний список правових актів, що регулюють процес правового регулювання використання засобів оперативно-розшукової діяльності під час протидії злочинності.

Висновки. Отже, урахувавши викладене, можна резюмувати, що правове регулювання використання засобів оперативно-розшукової діяльності під час протидії злочинності - це сукупність нормативно-правових актів (законних та підзаконних), які безпосередньо або опосередковано регулюють процес використання оперативної техніки, оперативно-розшукових обліків та службових тварин.

Використані джерела:

1. Про національну поліцію [Електронний ресурс] : закон України від 02. 07. 2015 р. № № 580-VIII. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/article/257729> – Назва з екрана.

2. Вінакова Т. А. Протидія підрозділами карного розшуку придбаванню майна, одержаного злочинним шляхом : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес, криміналістика, судово-медична експертиза, оперативно-розшукова діяльність» / Т. А. Вінакова – Х., 2015. – 20 с.

3. Філіпенко Н.Є. Діяльність оперативних підрозділів пенітенціарних установ щодо профілактики правопорушень серед жінок, які відбувають покарання. Автореф... дис. канд. юрид. наук. 21.07.04 – оперативно-розшукова діяльність, Х. :НУВС, 2002.- 19

4. Железов Є.О. Правова основа, суть і значення розкриття злочинів підрозділами карного розшуку // Вісник Університету внутрішніх справ. Спецвипуск № 1. – Харків, 1999

5. Морозова Я.О. Розкриття тяжких та особливо тяжких злочинів минулих років підрозділами карного розшуку : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Морозова Яна Олексіївна. – Львів, 2012. – 261 с.

6. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ (особлива частина) : курс лекцій: у 2 ч. / В.О. Черков, О.М. Чистолінов, А.О. Михайличенко та ін. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2009. – Ч. 1. – 226 с.

7. Козаченко І.П. Правові, морально-етичні та організаційні основи оперативно-розшукової діяльності / І. П. Козаченко, В. Л. Регульський. – Львів : ЛІВС при НАВСУ, 1999. – 219 с.

8. Регульський В.Л. Оперативно-розшукова діяльність: правові та організаційні основи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 21.07.04 «Оперативно-розшукова діяльність» / В.Л. Регульський. – Київ, 1997. – 27 с.

9. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність: підручник. Ч. 1 / О.М. Бандурка. – Х. : Вид-во НУВС, 2002. – 336 с.

10. Долженков О.Ф. Оперативно-розшукова діяльність як правоохоронна функція кримінальної міліції / О.Ф. Долженков, А.Ф. Думко, І.П. Козаченко. – Одеса: Вид-во ОЮІ НУВС, 2000. – 134 с.

11. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року. – № 2135-ХІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

Стаття надійшла до редколегії 16.09.2017

Пеньков С.В. Правовое регулирование использования средств оперативно-розыскной деятельности при противодействии преступности

В статье сделана попытка исследовать состояние правового регулирования использования средств оперативно-розыскной деятельности при противодействии преступности. Проанализированы правовые акты, регулирующие использование средств оперативно-розыскной деятельности при противодействии преступности и выделены основные положения таких актов, непосредственно посвященные изучаемому вопросу. В результате проведенного исследования автором предоставлено собственное определение «правового регулирования использования средств оперативно-розыскной деятельности при противодействии преступности».

Ключевые слова: *правовое регулирование, средства оперативно-розыскной деятельности, противодействие, преступность.*

Penkov S. Legal Regulation of Using Means of Operational and Investigative Activities During Counteraction to Crime

The article attempts to investigate the state of legal regulation of the use of means of operational-search activity in counteracting crime.

The analysis of legal literature showed that since the recent changes in the criminal procedural and investigative legislation (especially after the adoption of the Law of Ukraine "On National Police"), scientists and practitioners, the issue of legal regulation of the use of means of operational and investigative activities has not yet been the subject of a comprehensive study.

The legal acts regulating the use of operational and investigative activities during counteraction to crime are analyzed, and the basic provisions of such acts, which are directly devoted to the investigated issue, are outlined.

In the course of studying the subject of the article it is grounded that today it is advisable to speak about the possibility of using official animals, and not only official dogs.

The author supported the opinion of the scholars that the legal acts regulating the use of the means of operational and investigative activities in counteracting crime are the Constitution of Ukraine, the normative and legal acts of international co-operation, which are part of the national legislation, the laws of Ukraine, including the codified, as well as subordinate legal acts. At the same time, it is stressed that this is a non-exhaustive list of legal acts regulating the process of legal regulation of the use of means of operational and investigative activities in counteracting crime.

As a result of the study, the author provided his own definition of "legal regulation of the use of means of operational and investigative activities in counteracting crime", which suggests to understand a set of legal acts (legal and subordinate) that directly or indirectly regulate the use of operational equipment, operational- Search records and official animals.

Key words: legal regulation, the means of operational activities, combating crime.

УДК 343.985

В. С. Перлін

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ З'ЯСУВАННЮ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ САМОВІЛЬНОГО ПРИСВОЄННЯ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ АБО ЗВАННЯ СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ

У статті визначено сутність, значення та місце обставин, що підлягають з'ясуванню, у методиці розслідування самовільного присвоєння владних повноважень або звання службової особи; розкрито зміст наведених обставин.

Ключові слова: обставини, що підлягають з'ясуванню, самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи, криміналістична методика, предмет доказування, систематизація.

Постановка проблеми. Розслідуючи самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи, слідчий насамперед має вирішити завдання щодо забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування й судового розгляду для того, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений,